

The forming of the information policy of the Russian Federation in the post-bipolar period, aimed at strengthening state regulation both within Russia and the CIS. Separately, focuses on the legal regulation of domestic and foreign Russian information policy. One of the steps was to develop appropriate conceptual approaches and doctrines concerning the implementation of internal and external information policy, and improving information security and image correction state. In order to implement information policy at different levels were created appropriate institutions such as the Federal Agency for Government Communications and Information (1991) and the Committee on Information Policy (1994). Function of the body, which ceased to exist in 2003 were transferred to the Russian FSB and the Service of Special Communication and Information of the Federal Security Service of Russia. Performance of different conceptual measures informatization federal subjects, usually simultaneously combined with the formation of information interaction of CIS countries, in particular through the creation of automated information exchange. Foreign policy of information through greater influence on political processes of post-Soviet countries. It is worth recalling that in recent years more and more information becomes tangible influence in the Ukrainian Information space that actively tries to influence all aspects of life through non-Ukrainian and anti-Ukrainian media. Russia plans to urgently address electronic digital gap with leading countries and by strengthening its own information security. Therefore, the emphasis shifted to prevent countermeasures strengthen Russia's role as one of the influential centers of the multipolar world through increased technological separation of the leading countries in the world and the establishment of information weapons. However, a single supranational information space within the CIS and the realization of the idea of information superpower is not yet beyond the conceptual framework.

Keywords: information policy, information space, foreign policy, information security.

Надійшла до редколегії 28.02.2013 р.

УДК 327.2

Т. П. Лаврук

Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького

ЦІЛЕПОКЛАДАЮЧІ ПЕРЕДУМОВИ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ

Кожен геополітичний пріоритет чи концептуальний наголос є результатом, наслідком деяких цілепокладаючих причин. Оскільки цільова сфера суспільної свідомості істотним чином визначає акцентованість геополітичного стереотипізму, то вона об'єктивно і закономірно потребує ґрунтовного аналізу своєї природи, способу дії і принципів функціонування. Коли ці аспекти достеменно з'ясовані, то навіть найдрібніші нюанси геополітичної і загальнополітичної артикуляції набувають очевидних ознак.

Ключові слова: мета, ідеали, геополітика, політична сфера, взаємозалежність, зумовленість.

Геополітичні й загальнополітичні пріоритети є складовою частиною, конкретизацією генерування, визначення цільових пріоритетів загалом. Цілепокладання – один з елементів, важлива функція реалізації владних повноважень і управління (в максимально розширеному сенсі цього терміну). Це процес обґрунтування і постановки мети. У словнику Вебстера мета визначається «кінцевим результатом, на досягнення якого спрямовані зусилля» або «умовою чи станом, якого треба досягти». Таким чином, мета є бажаним результатом дій. Вона – джерело мотивації, стимул потужних процесів самоорганізації, котрі мобілізують приховані чи очевидні ресурси.

На відміну від тварини, людина діє свідомо: перед виконанням тієї чи іншої дії вона ставить перед собою мету, робить свою діяльність предметом своєї волі. Натомість тварина діє згідно з інстинктом (вродженим чи набутиим), а першовитоки волі знаходяться поза нею, тобто вона не є суб'єктом воління. Дія тварини безпосередньо пов'язана з предметом. Причому, тварина оперує предметом у такому вигляді, в якому той заданий природою, тоді як людина в процесі діяльності змінює предмет згідно зі своїми потребами.

Часто можна натрапити на твердження про наявність «доцільності» в діях природи. На перший погляд, у функціонуванні природи простежується раціональна узгодженість і урегульованість. Для багатьох це слугує доказом існування Бога, його волі. Хоча в даному разі зазначений аспект не є предметом дослідження, однак варто зазначити, що тут некоректно вести мову про «доцільність» діяльності природи, оскільки детермінанта, котра визначає «мету» (Бог), перебуває поза природою.

Перед кожним актом діяльності людина так чи інакше визначає мету – форму свідомості людини, котра відображає об'єктивну дійсність у вигляді очікуваного буття. Втім, на рівні мети майбутнє існує не реально: воно є ідеальним проектом, припущенням людської свідомості, а не дійсно існуючою буттєвістю. Якщо ж мета дії відсутня, то такий акт взагалі не є актом людської діяльності. Як зазначає Г. Батищев, людська предметна діяльність – це безперервний процес ціле-продукування і ціле-виконання.

Трансформація біологічного виду *Homo sapiens* відбулася в результаті перетворення його тваринної діяльності в людську на підставі визначення доцільності, мети, цілепокладання життєдіяльності. Саме на підставі таких діяльнісних акцентів тваринна діяльність перетворилася на діяльність людську. Власне, моментом, який фіксує появу зазначеної нової якості, є поява цілепокладання.

Заради справедливості й наукової коректності слід визнати, що в своїх діях тварина

також реалізує певну мету, однак істотною відмінністю людини є та обставина, що мета тварина не формується нею, а відчужена від неї, знаходиться поза її волею, задається або інстинктом (дикі тварини), або ж людиною (домашні тварини).

Така відмінна риса людської діяльності від тваринної зафіксована на рівні суспільної свідомості ще на ранніх етапах становлення людського суспільства. Зокрема, в стародавньому світі раби, що були позбавлені можливості цілепокладання, не сприймалися іншою частиною суспільства не лише як рівноправні громадяни, а й навіть як повноцінні люди. Їх називали «тваринами, що говорять», або «живими знаряддями праці».

На початкових етапах існування людське суспільство було гомогенним, а людська діяльність у більшості випадків мала нерозділений цілепокладаючий характер. Закріплення за окремими членами соціуму права на профільне цілепокладання (мисливці, рибалки, воїни) мало тимчасовий, спорадичний характер. Основні ж, визначальні для співтовариства питання й проблеми розв'язувалися колективно.

Цілепокладання віддзеркалює людську здатність ставити перед собою свідомі цілі й реалізовувати їх. Як спонукальний мотив ціль визначає спосіб і характер дії людини, залежить від її волі і водночас підпорядковує її волю собі. Свідомим формуванням ідеального образу нових речей і відношень, розробкою програми дій шляхом вибору можливостей і мотивів, створенням засобів праці і т. ін. людська діяльність принципово відрізняється від інстинктивної поведінки тварин. Фактично цілепокладання віддзеркалює людську свободу, є проявом активної людської свідомості, яка не лише відображає об'єктивний світ, а й творить його.

Ціль реалізується за допомогою засобів, які являють собою сукупність об'єктивних матеріальних факторів і способів дії людини, що сприяють досягненню мети. Засіб слугує реалізації мети настільки, наскільки він є втіленою єдністю об'єктивного та суб'єктивного: з одного боку, він має спільну природу з об'єктом, на які спрямована дія, з іншого, – обирається чи створюється суб'єктом відповідно до мети.

Мета та засоби цілепокладання часто взаємодоповнюють і взаємопотенціюють одне одного: створення засобів здебільшого набуває ознак тактичної мети, а будь-яка реалізована мета стає засобом постановки і реалізації нової мети. Такий генезис виражається в діалектиці поточних та перспективних, загальних та окремих, кінцевих та проміжних цілей [6, с. 114-115].

Цілепокладання – це вияв буттєвої сутності індивіда, процес активного формування індивідуальної реальності. Процес цілепокладання і подальшого досягнення мети є важливою потребою особистості, атрибутом її вільного волевиявлення. Усвідомлене цілепокладання – це генерування векторів вірогідного простору життя. Сама постановка мети здійснює вплив як на вірогідність її досягнення, так і на вірогідність інших подій. Цілепокладання є творчістю, теоретичним генеруванням і втіленням на практиці образу нової реальності.

Цілепокладання – відправна точка будь-якої людської діяльності. Функція цілепокладання має першорядне значення для існування й розвитку будь-якої соціальної системи. Ціль набуває ознак передбачуваного майбутнього стану, якого свідомо прагнуть люди та організації. Цілепокладання є складним і тривалим процесом, зумовленим необхідністю трансформувати неусвідомлені бажання в чітко сформульовану мету, вибудувати в свідомості план необхідних дій і ресурсів для їх досягнення. В процесі руху до мети виникає безліч невідповідностей між образом цілі та реальними результатами. Цілепокладання передбачає оперативну корекцію цілі впродовж усього процесу її досягнення.

Мета є опредметненим бажанням, розумінням того, що індивід хоче, чого від прагне. Як ідеальний образ мета є складним, комплексним явищем, котре складається з очікувань, ідей, припущень, пріоритетів, настанов, стереотипів, емоцій і т. ін. Хоча мета витлумачується як раціональний і свідомий феномен, однак не слід ігнорувати її емоційно-образне коріння, яке може не усвідомлюватися, але істотно впливає на змістовний формат мети.

Мета – це бажаний результат, предмет прагнення. Її уподібнюють ідеальному мисленнєвому передбаченню результатів діяльності та шляхів її досягнення за допомогою певних засобів. Вона є способом інтеграції в єдину систему різноманітних дій і зусиль. Мета тісно пов'язана з категорією смисл, а також із бажаннями, прагненнями, намірами, уявленнями, «конструкціями» майбутнього, з волею та свідомістю [2, с. 15-16].

Властивість визначати і досягати мету є суто людською. Тварини і рослини не володіють здатностями до цілепокладання: в основі поведінки тварин лежать інстинкти і рефлекси. Разом з тим слід враховувати, що визначення мети людини істотно залежить від її біологічних потреб. Втім, біологічна потреба (точніше, її задоволення) не є метою, поки не стає усвідомленою. Лише збагнувши її необхідність, ми отримуємо можливість сформулювати мету. Особливості задоволення потреб залежать від соціокультурних

детермінант і пов'язані з метою найвищого рангу, яку індивід визначив для себе.

Мета не завжди достеменно усвідомлена людиною, оскільки в багатьох випадках і з різних причин людина здійснює чимало дій за принципом інерції і функціонального автоматизму, не задумуючись над метою і смислом. Однак, чим більш достеменно індивід усвідомлює і виокремлює своє буття в контексті зовнішнього світу, тим ґрунтовніше він усвідомлює власну мету. Тому знання тісно взаємопов'язане з ефективним цілепокладанням, воно істотно детермінує ступінь ефективності цілепокладання.

Чим чіткіше усвідомлюється мета, тим сильніше є мотивація її досягнення [1, с. 40]. Якщо мету максимально чітко візуалізувати, то цей образ набуває унікальних енергетичних властивостей: він немов гіпнотизує і притягає до себе індивіда. Чим сильніша мотивація на початковому етапі, тим більше спотворюється суб'єктивна ймовірність мети. Зазначений феномен може прислужитися при досягненні поточних, короткострокових цілей, але здебільшого має негативний вплив на досягнення довготривалих перспективних цілей.

Виокремлюють чимало проблем у сфері формулювання цілепокладаючих пріоритетів та реалізації їх на практиці, а саме: боротьбу мотивів в процесі вибору мети, розбіжність мети (як внутрішнього образу і суб'єктивного прогнозу) та реальних результатів (розбалансованість планів, етапів, ресурсів, засобів і специфіки перебігу діяльності по досягненню мети).

Мету можна ранжувати за такими рівнями: оперативний, тактичний, стратегічний. Оперативна мета реалізується повсякденно і забезпечує досягнення тактичної мети. Часто вона взагалі не формулюється, оскільки є поточною конкретизацією дій в контексті досягнення тактичної мети.

Тактичні цілі (пріоритети, преференції) формулюються на підставі, з урахуванням стратегічних орієнтирів. Вона конкретизує ціннісні компоненти мети. Фактично, це завдання і кроки, спрямовані на реалізацію стратегічних цільових напрямків.

Стратегічні цілі є найбільш значущими для життя індивіда цілями-цінностями. Вони фактично визначають і в багатьох випадках підпорядковують собі життєвий шлях індивіда, групи чи організації. Стратегічна мета відображається на всіх життєвих діях і кроках індивіда. Вона лежить в основі практично будь-якої активності, є тісно взаємопов'язаною з цілепокладаючим аспектом сенсу життя. Аморфність і невизначеність стратегічної мети призводить до нечіткості в усіх сферах життя людини, зумовлює фрустрації і депресії [4, с. 33-34].

Ієрархія цілей вибудовується за принципом пріоритетів потреб та інтересів. Оцінка важливості й ранжування цілей здійснюється відповідно до пріоритетів. Основними критеріями досягнення мети є функціональна ефективність, швидкість одержання позитивних результатів, мінімум необхідних ресурсів для реалізації мети тощо. Ієрархія цілей генерується у спосіб їхнього розміщення в порядку зниження пріоритетності (ранжування). Для цього передовсім визначаються найбільш пріоритетні цілі (цілі першого рангу), потім – найбільш істотні з тих, що залишилися (цілі другого рангу) і т. д.

Інкони стратегічна мета втрачає свою істотність. Приміром, в часи значних соціальних криз, потрясінь та воєн стратегічна мета часто розмивається, натомість першочергового значення набуває досягнення сукупності тактичних цілей, пов'язаних зі стабілізацією ситуації і виживанням у суто біологічному сенсі. Разом з тим саме в кризову епоху часто відбувається формування нових цінностей і стратегічних цілей на підставі рефлексій з нагоди інтенсивного накопичення емоційного досвіду. Виокремлюють такі ключові аспекти цілепокладання:

1. Цілепокладання – важливий механізм реалізації потреб людини. Щоправда, такий механізм не єдиний. Чимало потреб людини реалізується несвідомо, мають імпульсивний та нерациональний характер.

2. Цілепокладання – спосіб реалізації людської свободи. Людині неможливо нав'язати цілі: вона визначає їх особисто. Людина може прийняти чужі цілі лише в тому разі, якщо осмислено погодиться з їхньою ефективністю і доцільністю, але в будь-якому разі не за рахунок тиску ззовні. У праці «Людина в пошуках смислу» В. Франкл зазначав, що лише наявність по-справжньому важливої, особистісно значущої мети дає змогу людям не зламатися і вижити в нелюдських умовах. Позбавити людину свободи волі й знищити її здатність до цілепокладання означає знищити людину як особистість, як розумну, творчу і суверенну істоту.

3. Хоча на вибір цілей впливає складна сукупність соціальних норм і цінностей, світоглядних акцентів, преференцій і стереотипів, однак у кожному разі відповідальність за вибір конкретної мети лежить на самій людині. Цілі не обов'язково мають бути особливими та оригінальними. Як правило, метою стає те, що має певну цінність. Здебільшого цінності нечітко усвідомлюються індивідом, натомість мета завжди рельєфно усвідомлена. Якщо

індивід з часом зрозумів, що мета хибна, то зазвичай це означає, що в її основі лежали хибні цінності. Відтак, цілепокладання, вимагає глибокого усвідомлення і розуміння ціннісної основи обраних цілей.

4. Мета – це усвідомлене, емоційно забарвлене, орієнтоване на певний образ майбутнього передбачення результату. Процес цілепокладання має дві сторони: енергетичну (мотиваційну) та інформаційну. Інколи цілепокладання визначають як «наділення енергії змістом». Втім, основні зусилля полягають в осмисленні інформаційної моделі майбутнього результату.

5. Цілепокладання завжди пов'язане з категоріями закономірності та необхідності: людина не планує випадковості, вона прогнозує і прагне ймовірного результату.

6. Цілі завжди індивідуальні. Навіть за умов формального збігу у різних індивідів вони, як правило, різні на рівні глибинного особистісного сенсу. Ця особливість зумовлена тією обставиною, що цілі зумовлені різними цінностями. Наприклад, за такою індивідуальною метою, як прагнення досягти результату суспільно-політичній сфері, для однієї людини ключовим мотивом є кар'єра, для іншої – особистісна самореалізація, а ще для когось – матеріальні статки.

7. За умов коректного цілепокладання мета виявляється джерелом енергії, розвитку, продуктивної еволюції тощо. У разі ж неправильного цілепокладання мета перетворюється на ентропію, своєрідну чорну діру, котра слугує джерелом руйнування особистості. Ефективна мета надихає і максимально розкриває потенціал людини, дозволяє знайти ресурси для подолання неймовірних труднощів і т. п.; натомість хибна мета призводить до зневіри, втоми і деморалізації.

8. Цілепокладання – активний творчий процес. Цілі – не Мойсеєві скрижалі, їх не дають людині заздалегідь, вони потребують генерування, формулювання та постановки. Цілепокладання – складний і напружений процес. Якщо мета досягається легко, то здебільшого це свідчить про її випадковість, зумовленість даниною моді чи навіюваністю, поверховими зовнішніми авторитетами.

9. Цілі індивіда пластичні, вони змінюються в процесі їх досягнення. Щоправда, існують довгострокові цілі, час досягнення яких складає все життя. При досягненні будь-яких цілей суб'єктивний особистісний сенс мети і ставлення до неї змінюються в доволі широкому діапазоні. В ідеалі мета повинна бути привабливою і викликати лише позитивні емоції. Щоправда, в реальному житті вона може викликати й доволі суперечливі переживання. В цілому індивідуальна пластичність цілей – цілком нормальне явище, а негативне ставлення до мети часто обумовлене тимчасовими ситуативними причинами, що не є приводом для відмови чи перегляду цілепокладаючого орієнтиру.

10. Якісне цілепокладання неможливе за відсутності достатньої інформації про себе, про навколишній світ, про правила, способи і засоби діяльності. Мета – це своєрідна координата на карті життя, точка, до якої необхідно дістатися. Для успішного проходження цього шляху треба мати максимально коректне і вичерпне уявлення як про «точку старту», так і про всі значущі пункти на цьому шляху.

Важливим фактором і критерієм ефективності функціонування сучасного суспільства є усвідомлення нацією консолідуючого парадигмального вектора перспективного цілепокладання [5, с. 46-47]. Закріплення його у самосвідомості створює можливість субстанційної єдності підходів до осмислення оцінки стану справ нації, прогнозування стратегічних напрямків її розвитку. Йдеться про своєрідну практичну свідомість нації, спрямовану на самореалізацію – у тому числі й передовсім у системі геополітичних координат, пріоритетів і преференцій. Оскільки таких цілеспрямованих і консолідованих прагнень Україні досі бракує, то це – цілком об'єктивно й закономірно – негативно позначається практично на всіх сферах внутрішньої і зовнішньої політики [3, с. 264-265].

Бібліографічні посилання:

1. Аристова О. Н. Влияние мотивации на структуру целеполагания // Вестник МГУ. – Сер. 14. – Психология. – М., 1998. – №4. – С. 34–42.
2. Висоцький О. Легітимційна політика: поняття і сутність / О. Висоцький // Політичний менеджмент. – К., 2006. – №3(18). – С. 3–20.
3. Врублевський В., Хорошковський В. Український шлях. Нариси: геополітичне становище України та її національні інтереси. – К.: Либідь, 1997. – 424 с.
4. Панина Н. В. Факторы национальной идентичности, толерантности, ксенофобии и антисемитизма в современной Украине // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – №4. – С. 26–45.
5. Санистебан Л. Политические системы и легитимность / Л. Санистебан // Диалог. – 1993. – №4. – С. 45–49.
6. Эрме Г. Культура и демократия. – М.: Прогресс; ЮНЕСКО, 1994. – 190 с.

Лаврук Т. П. Целеполагающие предпосылки геополитической определенности.

Каждый геополитический приоритет или концептуальное ударение является результатом,

следствием некоторых целеполагающих причин. Поскольку целевая сфера общественного сознания существенным образом определяет акцентированность геополитического стереотипизма, то она объективно и закономерно требует основательного анализа своей природы, способа действия и принципов функционирования. Когда эти аспекты точно выяснены, то даже мельчайшие нюансы геополитической и общеполитической артикуляции обретают очевидные признаки.

Ключевые слова: цель, идеалы, геополитика, политическая сфера, взаимозависимость, обусловленность.

Lavruk T. Purposeful premises of geopolitical certainty

Each geopolitical priority or conceptual emphasis is the result of some purposeful reasons. Since target area of social consciousness essentially determines the focus of geopolitical stereotypes, thus objectively and logically requires a thorough analysis of its nature, mode of action and principles of operation. When these aspects are precisely elucidated, even the tiniest nuances of geopolitical and general articulation become obvious signs.

Keywords: purpose, ideals, geopolitics, political sphere, interdependence, dependency.

Надійшла до редколегії 28.02.2013 р.

УДК 1(43)(09):18

Є. Ю. Ланюк

Львівський національний університет ім. І. Франка

ЕСТЕТИКА ЯК ФОРМА ПІЗНАННЯ ТА ОСМИСЛЕННЯ ПОЛІТИКИ

Політика як складне і багатогранне за своєю суттю явище характеризується різними аспектами свого буття. Одним із таких аспектів, який досі залишається малодослідженим, є сфера естетики, в якій формулюються загальні закономірності чуттєвого відношення людини до світу та його осягнення за законами краси. Яким чином політика здатна впливати на мистецтво, а мистецтво – на політику? У вітчизняній політичній науці ще досі немає відповіді на це питання. Це, у свою чергу, обумовлює доцільність осмислення політики у досить нестандартній для політичної науки площині – у площині рефлексії творчої особистості.

Ключові слова: естетика, політика, естетичне відношення, категорії естетики, етика

Свідомість людини від найдавніших часів й до сьогодення характеризує здатність розрізняти у світі природного, соціального та духовного буття феномени прекрасного і потворного, піднесеного та низького, трагічного і комічного. У своїй сукупності вони формують особливе відношення людини до світу, яке називається естетичним відношенням. Під дію законів естетики підпадають усі без винятку явища природного та суспільного буття, оскільки естетика є особливим способом оцінки людиною світу, своєрідною призмою, яка дозволяє суб'єкту мислити про об'єкт, виходячи із специфічних, притаманних лише їй законів. Закони ці, у свою чергу, є самодостатніми та нейтральними щодо усіх інших типів відношення людини до світу, в тому числі логічного та морально-етичного. Це не означає якусь абстрактну гносеологічну незалежність естетики (позаяк не існує прекрасного чи потворного самого по собі, а завжди щось є прекрасним чи потворним), проте відводить їй особливе та своєрідне місце в структурі людської свідомості.

Метою даної статті є визначити, яким чином естетичний світогляд співвідноситься з політикою, однак перш ніж перейти до розгляду цього питання, необхідно бодай побіжно окреслити суть поняття «естетика» та зміст основних естетичних концепцій.

Теорії прекрасного і потворного, трагічного і комічного, піднесеного та низького створювалися мислителями протягом усіх етапів розвитку цивілізації, починаючи від Давньої Греції. Особливістю античних та середньовічних концепцій був розгляд предмету естетики в контексті передусім морально-етичної проблематики, а також зведення цілого комплексу естетичних проблем до однієї з ключових категорії естетики – категорії прекрасного. Сам термін «естетика» в науковий та філософський дискурс Нового часу ввів німецький мислитель епохи Просвітництва, послідовник Лейбніца, Александр Готліб Баумгартен (1714-1762). Його фундаментальною працею є двотомна «Естетика», що побачила світ у 1750 році. Термін, який Баумгартен обрав для її назви, походить від давньогрецького слова $\alpha\sigma\theta\eta\tau\iota\kappa\acute{o}\varsigma$, що має значення «чуттєвий», «чуттєво сприйнятий». На думку Баумгартена, естетика є складовою частиною гносеології як ширшої науки про пізнання. Теорія пізнання, у свою чергу, складається з двох галузей – логіки, предметом якої є інтелектуальне пізнання, та естетики, що має справу з чуттєвим пізнанням. Об'єктом логічного пізнання є істина як досконалість, сприйнята розумом; об'єктом ж естетичного пізнання є краса як досконалість, сприйнята відчуттями. Краса, таким чином, постає аналогом істини, а чуттєве пізнання – аналогом розуму. Саме ж поняття краси в концепції Баумгартена включає три необхідні компоненти: 1) «впорядкованість» (consensus), 2) «порядок» (ordo) та 3) «позначення» (significatio). Принцип впорядкованості елементів, на думку мислителя, є найбільш універсальним принципом, в якому втілюється його уявлення про прекрасне як про єдність багатоманітності. Окрім цих трьох найфундаментальніших компонентів, які формують поняття прекрасного, Баумгартен пише також про «багатство»